

CRUCES, CRUCEIROS E PETOS DE ANIMAS DO MUNICIPIO DE LUGO (III)

*Por Fernando Arribas Arias,
Antonio Reigosa Carreiras
Xoán Ramiro Cuba Rodríguez*

PAPELETA N.º 34: LUGO

Ubicación: Na Tolda de Castilla, á beira da estrada.

Orientación: Non recollida.

Descrición: Trátase dun peto de ánimas feito en cantería. Consta dun fornelo, protexido por unha verxa, e formado por un arco apuntado que cobixa unha pequena imaxe —que non é a orixinal— de San Antonio.

Unha cornisa, que sigue o arco do fornelo, delimita a parte superior do peto, atopándose na mesma unha inscrición que di: “ANIMAS Y S. ANTONIO”.

Unha sinxela cruz coroa o conxunto.

Historia: Descoñecida.

PAPELETA N.º 35: STA. MARIA DE MUXA

Ubicación: No lugar de O Cruceiro, nunha intersección de camiños a uns cincuenta metros da igrexa parroquial.

Orientación: Noreste-Suroeste.

Descrición: Érguese este cruceiro de granito sobor dun penedo de grandes proporcións e coa superficie superior aplanada.

A basa ten forma troncopiramidal, afincándose na mesma un fuste de sección cadrangular nos extremos e octogonal no resto. O fuste remata nun rudimentario e exíguo capitel que sostén unha cruz de tipo céltico semellante ás dos panteóns dos cementerios da zona.

Historia: Según información do párroco D. Manuel Flores Castro, o cruceiro está enclavado nun lugar de parada dos enterros. A cruz foi destruída en tempos da República, substituíndoa posteriormente pola actual que se colocou no primitivo fuste.

PAPELETA N.º 36: SANTA MARIA DE MUXA

Ubicación: No lugar de Eirexe, ó pe dun camiño.

Orientación: Noroeste-Sureste.

Descripción: Cruceiro de granito de características moi sinxelas. Consta dun basamento cadrangular practicamente soterrado sobor do que se ergue un robusto varal coas aristas rebaixadas a excepción do extremo superior. O capitel formado por unha moldura en nacela e un ábaco, sirve de soporte a unha rústica cruz grega non rigurosamente simétrica.

Historia: Descoñecida.

PAPELETA N.º 37: PEDREDA

Ubicación: A escasa distancia do lugar de Pedreda, na beira dun camiño, no valado dunha finca propiedade de Manuel Abelairas.

Orientación: Noroeste-Sureste.

Descripción: Cruz de granito de grandes dimensións (137 cm. de altura), formada por dúas pezas. A inferior que constitue o pé da cruz, presenta unha sección octogonal que se volta cadrangular denantes de chegar a intersección cos brazos. Estes, xunto coa cabeceira, integran a segunda parte da cruz, atopándose os brazos reforzados por un listón de ferro. A súa sección é cadrangular somentes nos extremos, xa que o resto das aristas están rebaixadas.

Historia: Probable resto dun "Via Crucis", hoxe desaparecido.

PAPELETA N.º 38: SAN VICENTE DE PIAS

Ubicación: No lugar denominado "O Cruceiro", na intersección dun camiño cunha pista.

Orientación: Non recollida.

Descripción: O basamento deste cruceiro de granito é circular, arrancando do mesmo un fuste ou varal, coas aristas rebaixadas no tramo central, que remata nun capitel composto por dúas molduras (de toro e nacela, respectivamente), coroadas por un cimacio.

No lugar da cruz orixinal foi colocada recentemente unha de már-mol, de extremos octogonais, que rompe a armonía do conxunto.

Historia: O emplazamento actual do cruceiro non é o orixinal. Según testemuñas dos veciños a primitiva cruz foi roubada hai unhas trinta anos e tiña efixies.

Nas festas, a procesión daba a volta ó redor do cruceiro.

PAPELETA N.º 39: SANTIAGO DE PIUGOS

Ubicación: No cementerio do adro da igrexa.

Orientación: Este-Oeste.

Descrición: Trátase dun cruceiro de granito sen basa. O varal é octogonal, rematando nun collarino que da paso a un capitel formado por varias molduras.

A cruz, con basa cónica de perfil en talón ou cima reversa, presenta as aristas rebaixadas.

Os extremos dos brazos e a cabeceira non son planos, senón que ofrecen unhas formas sobresaintes de sección circular.

Historia: Descoñecida.

PAPELETA N.º 40: S. LORENZO DE RECIMIL

Ubicación: Nun cruce de pistas, sobor dun valado.

Orientación: Suroeste-Noreste.

Descrición: Cruz de madeira, cos brazos e cabeceira moldurados, que substitue a unha primitiva de pedra. A basa de forma circular é de granito.

Historia: A cruz emplazouse no lugar da morte dunha persoa; sen que fose posible precisar máis.

PAPELETA N.º 41: S. LORENZO DE RECIMIL

Ubicación: Incrustada nun valado, á beira da pista de Recimil a Marce, no lugar denominado “O muiño vello”.

Orientación: Non recollida.

Descrición: Trátase dunha cruz monolítica de granito de mediana altura (90 cm.). A súa principal característica é a irregularidade, pois tódolos seus brazos son desiguais.

Historia: Actualmente atópase fora do seu emplazamento e cun brazo roto. A cruz emplazouse neste lugar porque alí morrera un home ó caer do cabalo que montaba. Non foi posible que os informantes precisaran máis estes datos.

PAPELETA N.º 42: SAN PEDRO DE ROMEAN

Ubicación: No lugar denominado “O Cruceiro”, na intersección dun camiño coa carretera de Romeán ó Corgo.

Orientación: Noreste-Suroeste.

Descrición: Trátase dunha cruz de granito non monolítica de grandes dimensións (220 cm.), na que o pé fai as veces de fuste. Tódalas aristas están rebaixadas, agás as do extremo inferior do varal. O basamento está formado por dúas gradas cadrangulares. A peza caracterízase pola súa sinxeleza.

Historia: Según testemuñas dos veciños neste lugar morrera unha nena.

PAPELETA N.º 43: S. XULIAN DE RUBIAS

Ubicación: Á beira da estrada nacional 640 de Lugo a Vegadeo.

Orientación: Noroeste-Sureste.

Descrición: Artístico cruceiro de granito con restos de policromía en azul. O basamento está formado por tres gradas cadrangulares. A basa de forma cúbica, ten na parte central un rebaixe en caveto.

As súas caras están recorridas por unha inscrición moi borrosa da que soio se pode ler: "... COUTO OBISPO DE LUGO...".

O fuste, octogonal no centro e cadrangular nos extremos, ten grabado na parte inferior do anverso a data de construción: "ANO 1887".

Como elementos decorativos aparecen en relevés os símbolos da paixón: lanza, esqueira de sete chanzos, tenazas, martelo e tres cravos.

O extremo superior ofrece en cada cara unha estrela de seis puntas inscrita nun círculo, agás a do anverso, onde podemos ler unha inscrición que di: "N.º 44". Remata o fuste nun capitel troncopiramidal invertido con volutas nos ángulos e querubíns nas caras. A cruz, cos extremos en forma de roseta cuadrifolia, amosa no anverso a figura estilizada de Cristo coa testa inclinada lixeiramente á dereita e o pé dereito superposto ó esquerdo. A cabeceira recolle a cartela do INRI, xa desdebuxada.

O reverso está dominado pola figura da Dolorosa, que cruza as mans sobor do ventre en actitude de oración. A súa cabeza aparece cuberta por un pano que lle chega case ós pés.

Historia: Según relatan as veciñas da parroquia, Magdalena e Encarnación de 73 e 76 anos respectivamente, hai moitos anos tres homes refuxiáronse dun trebón baixo uns castiñeiros. Dous deles ó senti-lo trono exclamaron: "zocas de macira!" e veu un raio e matou a dous deles, soio se salvou o señor José de García. En memoria deste suceso erixiuse o cruceiro.

Hai uns catro anos, este cruceiro foi trasladado unhas metros para separalo da estrada.

A existencia dunhos soportes de ferro, no capitel indica a posibilidade da existencia doutras figuras, posiblemente anxos, se ben hoxe non se conservan.

PAPELETA N.º 44: SANTIAGO DE SAA

Ubicación: No lugar de Vilamoure, a poucos metros da estrada local de Lugo a Portomarín.

Orientación: Noroeste-Sureste.

Descripción: Peto de ánimas con frontas de cantería e de mampostería o resto. O fornelo, de arco escarzano e protexido por unha verxa, cobixa unha imaxe de San Antón. O hastial recolle a inscrición: "LIMOSNA ANIMAS S. ANTONIO" e a data de 1923. Coroa o conxunto unha cruz cos brazos, cabeceira e pé de sección romboide.

Historia: Descoñecida.

Atópase recollido no "Inventario Artístico de Lugo y su provincia". Tomo V, páx. 447.

PAPELETA N.º 45: SANTIAGO DE SAA

Ubicación: No lugar de Vilamoure, nun cruce de camiños, a unhos setecentos metros da estrada de Lugo a Portomarín.

Orientación: Este-Oeste.

Descripción: Cruceiro de granito bastante mal conservado. O seu basamento está formado, por catro gradas cadrangulares, cubertas por espesa vexetación. O varal de sección octogonal é liso, rematando nun capitel cos ángulos rebaixados, moldurado por un toro e unha escocia. Á cruz de sección circular fáltalle a cabeceira e o brazo dereito, ofrecendo no anverso un desproporcionado Cristo co brazo esquerdo mutilado. A perna dereita está superposta á esquerda. No reverso hai unha efíxie da Dolorosa coas mans cruzadas sobor do ventre, de tosca labra.

Historia: Descoñecida.

PAPELETA N.º 46: SAN ROMAN DE SANTA CRISTINA

Ubicación: No adro da eirexa parroquial.

Orientación: Non recollida.

Descripción: Cruz de granito de proporcións considerables (140 cm. de altura). Presenta sección romboidal e os extremos sobresaintes, rematados en bolas. No anverso existe un rebaixe para colocar unha cruz ou imaxen que hoxe non se conserva. O seu basamento está constituído por dúas gradas de mampostería (de forma cadrangular) e unha basa de granito de igual forma.

Historia: Esta é a principal cruz que se conserva dun antigo "via crucis"

—probablemente do século XVIII— emplazado no muro que circunda o adro da eirexa parroquial. Das catorce cruces orixinais só quedan nove en pé, atopándose restos das outras dispersos polo adro (Véxanse as papeletas 46 a 55).

PAPELETA N.º 47: SAN ROMAN DE STA. CRISTINA

Ubicación: No muro que delimita o adro da eirexa parroquial.

Orientación: Non recollida.

Descrición: Cruz monolítica de granito coas aristas rebaixadas agás nos extremos. A basa, tamén de granito, ten forma cúbica.

Historia: Integrante do “via crucis” reseñado na papeleta n.º 46.

PAPELETA N.º 48: SAN ROMAN DE STA. CRISTINA

Ubicación: No muro que delimita o adro da eirexa parroquial.

Orientación: Non recollida.

Descrición: Cruz monolítica de granito coas aristas rebaixadas.

Historia: Integrante do “via crucis” citado na papeleta n.º 46.

PAPELETA N.º 49: SAN ROMAN DE STA. CRISTINA

Ubicación: No muro que delimita o adro da eirexa parroquial.

Orientación: Non recollida.

Descrición: Cruz monolítica de granito coas aristas rebaixadas agás nos extremos. O basamento, no que se atopa incrustada, tamén é de granito e ten forma cúbica.

Historia: Integrante do “via crucis” reseñado na papeleta n.º 46.

PAPELETA N.º 50: SAN ROMAN DE STA. CRISTINA

Ubicación: No muro que delimita o adro da eirexa parroquial.

Orientación: Non recollida.

Descrición: Cruz monolítica de granito coas aristas rebaixadas. A basa de granito é de forma cúbica, érguese sobor dun basamento de mampostería.

Historia: Integrante do “via crucis” citado na papeleta n.º 46.

PAPELETA N.º 51: SAN ROMAN DE STA. CRISTINA

Ubicación: No muro que delimita o adro da eirexa parroquial.

Orientación: Non recollida.

Descripción: Cruz monolítica de granito coas aristas rebaixadas, agás nos extremos. O basamento de granito ten forma cúbica.

Historia: Integrante do “via crucis” citado na papeleta n.º 46.

PAPELETA N.º 52: SAN ROMAN DE STA. CRISTINA

Ubicación: No muro que delimita o adro da eirexa parroquial.

Orientación: Non recollida.

Descripción: Cruz monolítica de granito, afincada nunha basa cúbica do mesmo material. Presenta as aristas rebaixadas a excepción dos extremos.

Historia: Integrante do “via crucis” reseñado na papeleta n.º 46.

PAPELETA N.º 53: SAN ROMAN DE STA. CRISTINA

Ubicación: No muro que delimita o adro da eirexa parroquial.

Orientación: Non recollida.

Descripción: Cruz monolítica de granito lixeiramente desproporcionada. Ten as aristas rebaixadas agás nos extremos, atopándose afincada nunha basa cúbica non moi regular.

Historia: Integrante do “via crucis” citado na papeleta n.º 46.

PAPELETA N.º 54: SAN ROMAN DE STA. CRISTINA

Ubicación: No muro que delimita o adro da eirexa parroquial.

Orientación: Non recollida.

Descripción: Cruz de granito monolítica e irregular polas mutilacións sufridas. Carece de basa e actualmente atópase asentada sobor dun dos brazos que fai a función de pé, alterando a súa posición orixinal.

Historia: Integrante do “via crucis” reseñado na papeleta n.º 46.

PAPELETA N.º 55: SAN ROMAN DE STA. CRISTINA

Ubicación: No muro que delimita o adro da eirexa parroquial.

Orientación: Non recollida.

Descrición: Cruz de granito coas aristas rebaixadas agás nos extremos, que arranca dunha basa cadrangular. Esta cruz sofreu mutilacións na cabeceira e na basa, partes que posteriormente foron unidas o conxunto con cemento.

Historia: Integrante do “via crucis” reseñado na papeleta n.º 46.
A ubicación deste “via crucis”, ó que pertencen as cruces comprendidas entre as papeletas 45 e 55, podería ter relación coa existencia nesta parroquia dun importante núcleo de canteiros, según se recolle no “Inventario Artístico de Lugo y su provincia” (Tomo V).

PAPELETA N.º 56: SANTA MARIA DE TEIXEIRO

Ubicación: No cruce da estrada de Lugo a Vegadeo co camiño da eirexa.

Orientación: Este-Oeste.

Descrición: Trátase dun sinxelo cruceiro co basamento incrustado nun valado. O varal ten as aristas rebaixadas e remata nun capitel composto de equino e ábaco, separados por un filete ou listel. A cruz, sen efíxies, ofrece as aristas rebaixadas a excepción dos extremos.

Historia: Descoñecida.

Aparece citado no “Inventario Artístico de Lugo y su provincia”. Tomo VI, páx. 95.

PAPELETA N.º 57: SAN XOAN DE TIRIMOL

Ubicación: No lugar de Bagueixos, á beira dunha pista.

Orientación: Este-Oeste.

Descrición: Érguese este cruceiro sobor dun basamento consistente nun gran chanto de pizarra. A basa, formada por unha soia peza de granito comenza sendo circular, transformándose gradualmente en cadrangular.

O fuste ten as aristas rebaixadas convertíndose en volutas ó chegar ó capitel. Os seus extremos están sulcados por unha profunda escocia.

O capitel é de forma troncopiramidal invertida con volutas nos ángulos e querubíns nas caras. A parte inferior do mesmo aparece recorrida por unha inscrición na que pode lerse: “LO HIZO EN / EL AÑO D 1848 / SIMON / REBOLO”.

Soporta o capitel unha cruz de sección circular coa figura de Cristo no anverso. De tosca labra, este Cristo inclina lixeiramente a cabeza sobor da diestra e superpón o pé dereito sobor do esquerdo. Na cabeceira atópase, xa borrosa, a cartela do INRI. No reverso aparece a Dolorosa coas mans cruzadas sobor do ventre e capa da testa ós pes, onde se atopan tres anxelotes que lle serven de soporte.

Historia: Descoñecida. Aparece citado no "Inventario Artístico de Lugo y su provincia". Tomo VI, páx. 101.

PAPELETA N.º 58: SAN XOAN DE TIRIMOL

Ubicación: No adro da eirexa parroquial.

Orientación: Non recollida.

Descripción: Trátase dunha cruz de granito de mediana altura (85 cm.) coas aristas rebaixadas. Atópase arrimada a un muro dentro do adro da eirexa, sendo descoñecido o seu primitivo emplazamento.

Historia: Descoñecida.

PAPELETA N.º 59: SAN XOAN DE TIRIMOL

Ubicación: No lugar de Pedrouzón, na casa de Barbás, sobor da cuberta dun pozo excavado na pena.

Orientación: Norte-Sur.

Descripción: Trátase dunha sinxela cruz de granito de reducidas dimensións (66 cm. de altura). As suas aristas estan rebaixadas excepto nos extremos, que ofrecen unha sección cadrangular. O basamento consiste nunha peza troncopiramidal lixeiramente irregular.

Historia: Na casa contigua hai unha inscrición que recolle a data de construción da casa: "18..", que según os actuais propietarios da mesma pode corresponder tamén á da apertura do pozo e emplazamento da cruz.

Figura 34

Figura 35

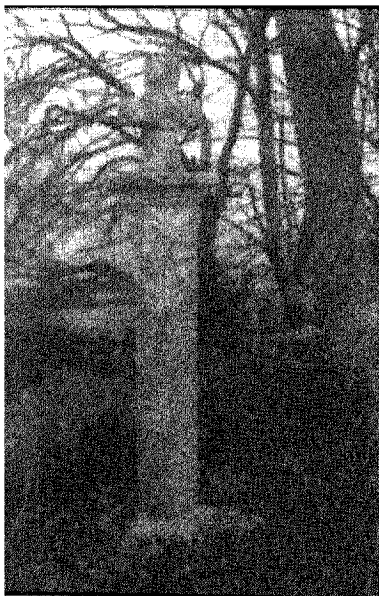

Figura 36

Figura 37

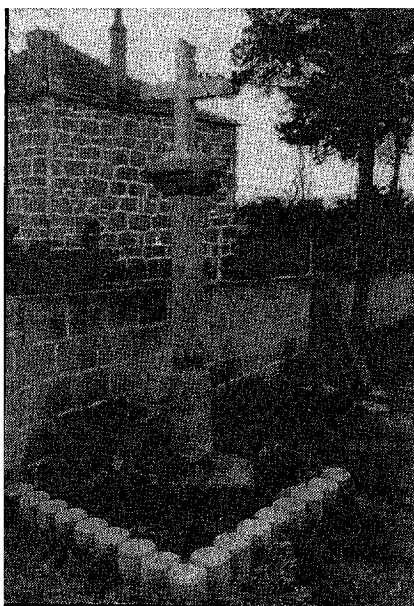

Figura 38

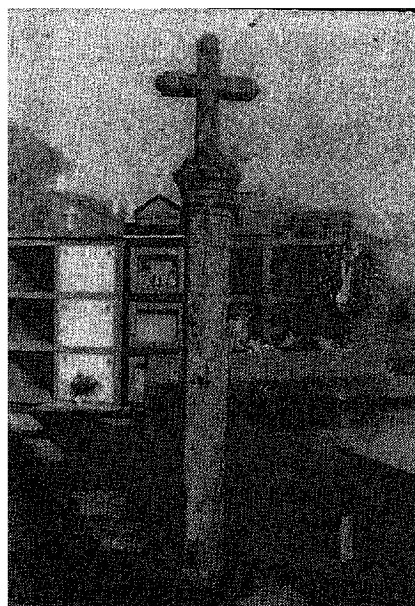

Figura 39

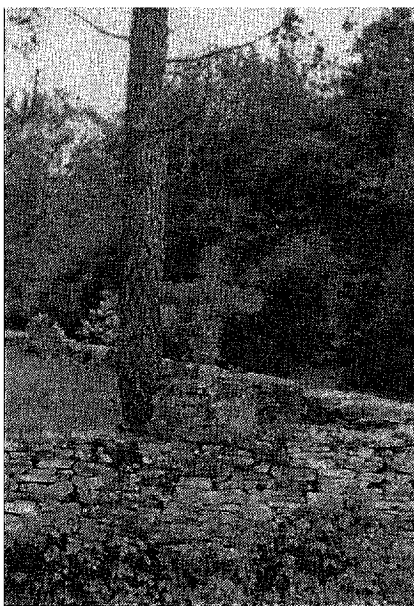

Figura 40

Figura 41

Figura 42

Figura 43

Figura 43 bis

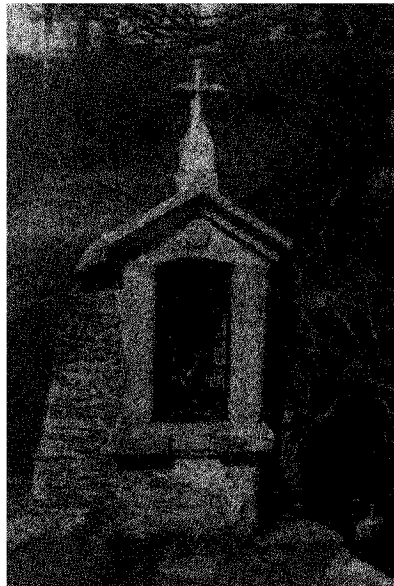

Figura 44

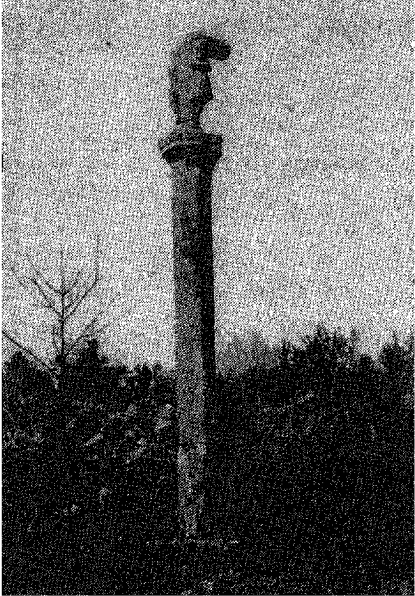

Figura 45

Figura 46

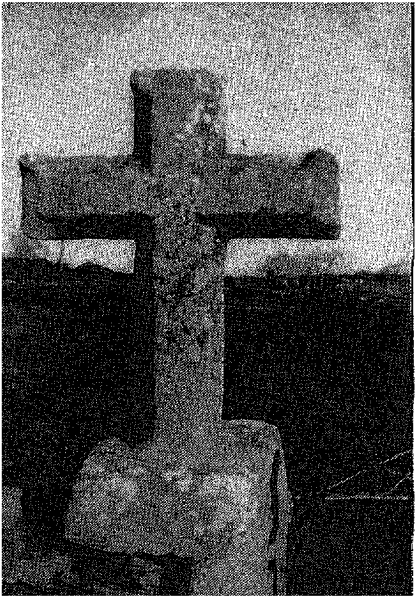

Figura 47

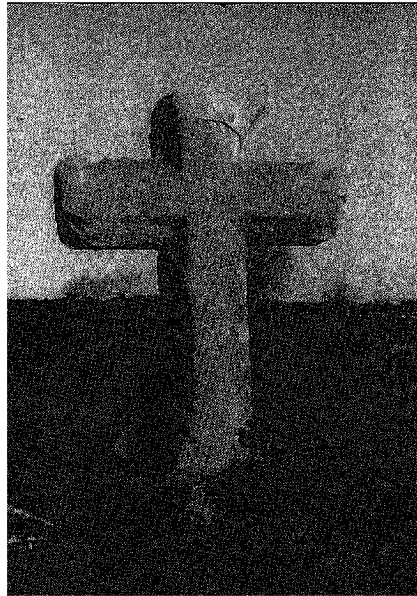

Figura 48

Figura 49

Figura 50

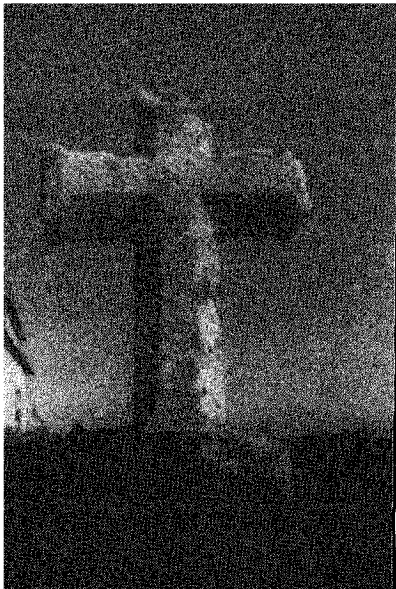

Figura 51

Figura 52

Figura 53

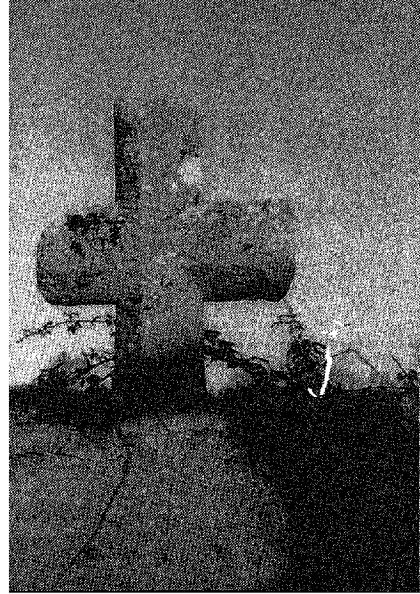

Figura 54

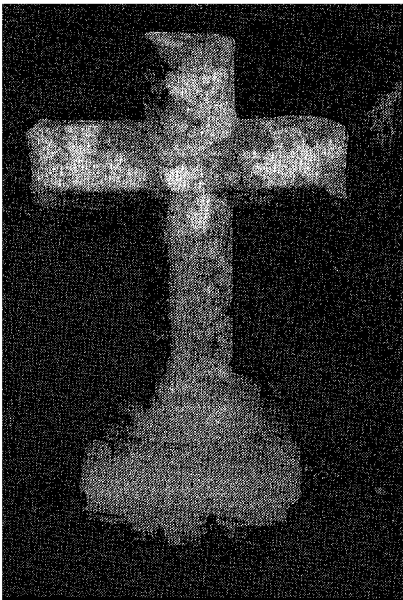

Figura 55

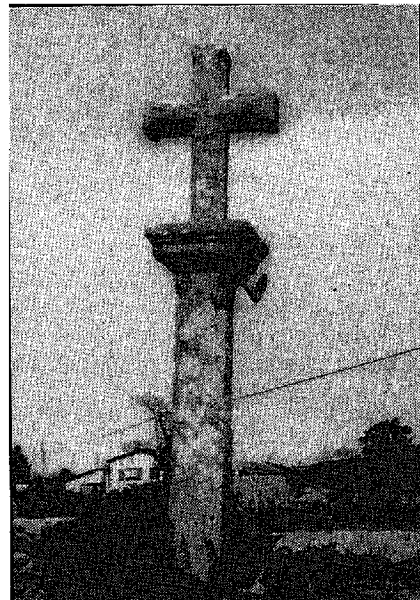

Figura 56

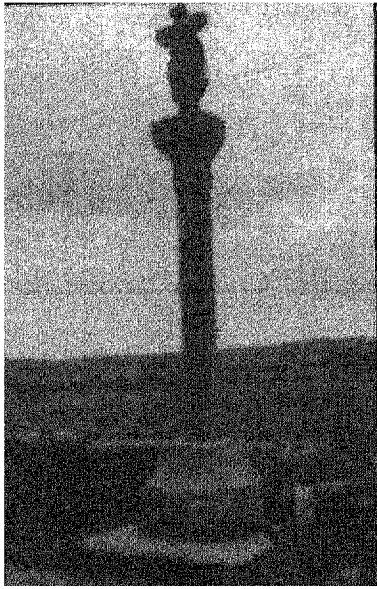

Figura 57

Figura 57 bis

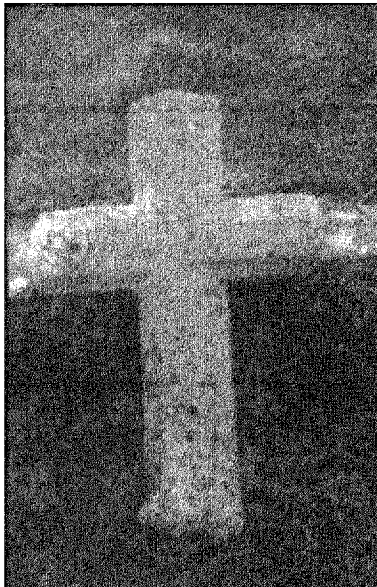

Figura 58

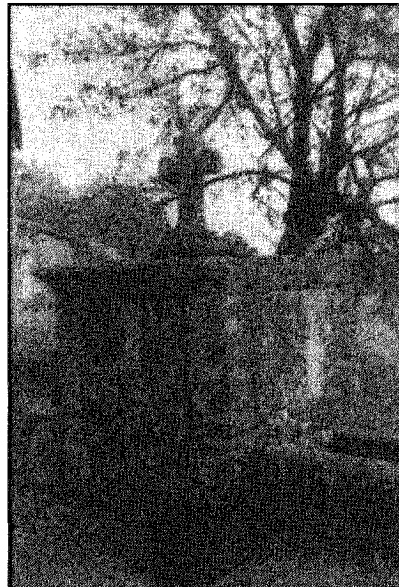

Figura 59

**Municipio
De
Lugo**

